

รามเกียรติ์ : การแปลความหมายทางการเมือง

นายสุรพงษ์ โสชนะเสถียร

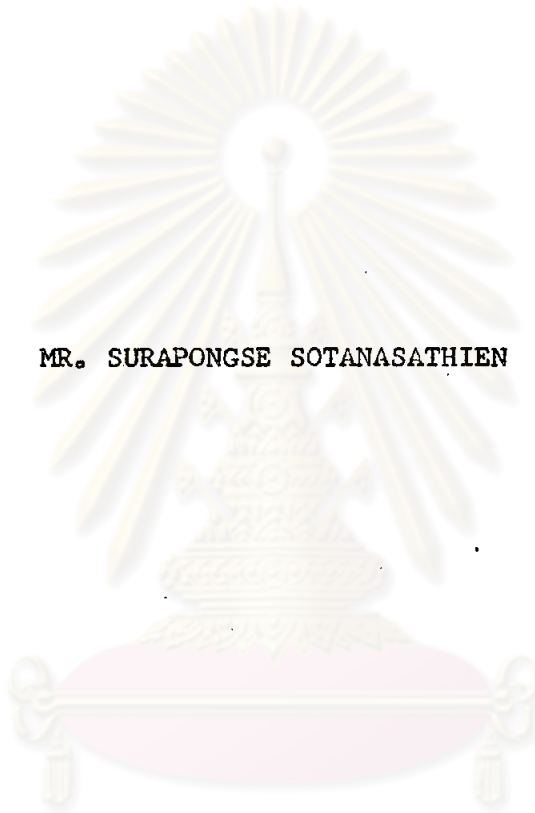
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

ภาควิชาการปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2526

RAMKIEN : A POLITICAL INTERPRETATION

MR. SURAPONGSE SOTANASATHIEN

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Doctor of Philosophy

Department of Political Science

Graduate School

Chulalongkorn University

1983

หัวข้อวิทยานิพนธ์ รามเกียรติ์ : การแปลความหมายทางการเมือง
โดย นายสุรพงษ์ โสชนะเสถียร
ภาควิชา การปกครอง
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช
 รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

..... *สุประคิมฐ์ มุนนาค* คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประคิมฐ์ มุนนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... *สมบุญ สุขสำราญ* ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ สุขสำราญ)

..... *ชัยอนันต์ สมุทวณิช* กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช)

..... *สมบัติ จันทรวงศ์* กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์)

..... *คุณวราณยุพา สนิทวงศ์* กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คุณวราณยุพา สนิทวงศ์)

..... *หวังในธรรม* กรรมการ
(อาจารย์เสรี หวังในธรรม)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ รามเกียรติ์ : การแปลความหมายทางการเมือง
ชื่อนิสิต นายสุรพงษ์ โสชนะเสถียร
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช
 รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์
ภาควิชา การปกครอง
ปีการศึกษา 2526

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์นี้ก็คือเพื่อศึกษาความหมายของรามเกียรติ์ในทางการเมือง โดยวิธีการตีความหรือแปลความทางการเมืองถึงสาระและพฤติกรรมของตัวละครภายในรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 1 เอง, โดยการเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ในทางประวัติศาสตร์, โดยการเปรียบเทียบกับฉบับวาลมิกิ และสำนวนท้องถิ่นของไทยทุกภาค, และโดยการเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ปัจจุบัน

ผลจากการวิจัยปรากฏว่า เนื้อหาของรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 นั้น มีความแนบแน่นกับรัฐศาสตร์ในฐานะที่เป็นทฤษฎี (ปรัชญา), การปฏิบัติ, และในฐานะสื่อทางการเมือง

ในฐานะที่เป็นทฤษฎีพบว่า รามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 แฝงด้วยสังคิปทางการเมืองที่สามารถแสดงถึงความคาดหวัง และใช้อธิบายสังคมการเมืองเพียงปรัชญาการเมืองทั่วไป ไม่ว่าในค่านพื้นฐานทางสังคมวิทยาการเมืองที่เกี่ยวข้องชนชั้น ครอบครัวและความเชื่อ ในค่านการเมืองและการบริหารที่เน้นโครงสร้างและหน้าที่ของรัฐ และในค่านปรัชญาจำแนกให้เห็นถึงอิทธิพลของชนชั้นนำโดยเฉพาะราชาที่เหนือชนชั้นอื่นอย่างเด็ดขาด ทั้งในแง่ของสถานภาพและระบบความสัมพันธ์

ในฐานะที่เป็นการปฏิบัติพบว่า รามเกียรติ์ผูกพันกับวรรณคดี เนื่องจากรวบรวมความคิดจากวรรณคดีเล่มอื่น ในยุคสมัยพระองค์ การชำระวรรณคดีจึงสร้างความชอบธรรมต่อการปกครองได้ เช่น เกี่ยวกับการชำระพงศาวดาร และโดยเฉพาะหลักปฏิบัติทางการเมืองในรามเกียรติ์สอดคล้องกับปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เป็นจริงในสังคม โดยสามารถเชื่อมโยงภารกิจในสมัยพระองค์ที่เกี่ยวกับการเตรียมตัวเพื่อขึ้นครองราชย์ และหลังครองราชย์แล้ว

ในฐานะที่เป็นสื่อการเมือง รามเกียรติ์เป็นคู่มือที่เป็นเครื่องมือให้แก่พระองค์ รวมทั้งเป็นการถ่ายทอดความคิดให้กับสังคม รามเกียรติ์จึงอาจใช้เพื่อกลมเกลียวสังคมทางการเมืองได้ ทั้งนี้เพราะมีความบิดเบือนในสาระของรามเกียรติ์ฉบับพระองค์ เมื่อเทียบกับฉบับวราวมณีและสำนวนท้องถิ่นไทย ผลของกระบวนการกลมเกลียวสังคมการเมืองดังกล่าวอาจสะท้อนให้เห็น แม้จะเป็นสมัยปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะพบความสัมพันธ์ระหว่างสาระในรามเกียรติ์กับเหตุการณ์ปัจจุบัน ในเชิงสัมพันธ์ทางคุณภาพ มากกว่าในเชิงเหตุผล

ศูนย์วิทยพัชรากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title Ramkien : A Political Interpretation
Name Mr. Surapongse Sotanasatien
Thesis Advisor Professor Chai-anan Samudavānija ,Ph.D.
 Associate Professor Sombat Chantornvong ,Ph.D.
Department Political Science
Academic Year 1983

ABSTRACT

The major purposes of this dissertation were to investigate the status of Ramkien and identify its political aspects and meanings. The conventional method was used in doing this research by means of political interpretation of the contexts and the behavior of the actors within the Ramkien as composed under the patronage of King Rama I per se; comparing with the Thai historical events, with the Valmiki and local Thai Ramkien versions, and with the latter day events.

The results of the analysis of the Ramkien King Rama I's version, indicated that its contents had a significant relationship to political science in the aspects of theory (philosophy), practice, and the political vehicle.

It was found that Ramkien, according to theory, was latent with political concepts which projected expectancies and described politics and society as other political and social philosophies did. It not only was connected in the political sociological bases to social class, family and belief, or even to the political and executive systems, stressing the structure and function of the state but also to the political philosophy expressed, absolutely, in the elite influence

over others by the facets of the stratification and relationship system.

In practice, the study isolated the collective idea in Ramkien from other contemporary literatures. The literary revision, thus, created the legitimacy to rule in the same way as the chronological revision. Moreover, the political pragmatic principles of Ramkien were congruent with real political phenomena in Thai society, especially during King Rama I's period, in the preparation for ascendancy to the throne and after being on the throne.

As the political vehicle, the findings obtained from Ramkien the instrumental manual for King Rama I to transmit the guidelines by political socialization.

Consequently, it appeared that the distortion of its contents in the version of King Rama I, contrasts with Valmiki and Thai local Ramkien rituals. Such results are still reflected even now because of the qualitative findings which are correlated, rather than having a causal relationship between the Ramkien contents and the present events.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญตาราง	๗
สารบัญภาพ	๗
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฉ
บทที่	
1. บทนำรวมเกียรติ : การแปลความหมายทางการเมือง	1
- บทสำรวจวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	1
ปัญหาในการศึกษา	15
ความสำคัญของปัญหา	16
ความมุ่งหมายของการศึกษา	17
สมมุติฐาน	28
วิธีการศึกษา	30
ขอบเขตของการศึกษา	32
ทฤษฎีและข้อตกลงเบื้องต้น	32
ประโยชน์ในการศึกษา	38
ความคิดต่อเนื่องในบท	38

2. บทนำรามเกียรติ์ : สิ่งแวดล้อมมหัศจรรย์รามเกียรติ์	
พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 1	39
สภาพบ้านเมืองและการปกครอง	40
สภาพเหตุการณ์ก่อนหน้ารัชสมัยรัชกาลที่ 1	51
พระราชประวัติรัชกาลที่ 1	60
ที่มาของรามเกียรติ์	63
ก่อนจะถึงรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1	65 72
วรรณคดีร่วมสมัย	72 81
รัชกาลที่ 1 กับพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์	86
3. รามเกียรติ์ : การเมืองในทางทฤษฎี	92
แนวความคิดในทางสังคม	93
1. ชนชั้น	93
2. ชีวีตรอบครัว	100
3. การมีคู่ครอง	106
4. ฐานะของสตรี	112
5. การศึกษา	118
6. ศาสนาและศีลธรรม	120
7. ระบบความเชื่อ	124
แนวความคิดในทางการเมืองและการบริหาร	130
1. ระบบการเมืองในรามเกียรติ์	130
2. พระมหากษัตริย์กับความเป็นผู้นำ	131
3. รัฐและอาณาจักร	141
4. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ	148

5. สภาหรือที่ประชุมชั้นสูง	157
6. ฝ่ายบริหารและระบบราชการ	164
7. กระบวนการยุติธรรม	169
8. บทบาทของทหารและกองทัพ	172
แนวความคิดในทางปรัชญาการเมือง	177
1. การวิเคราะห์สาระ	177
2. การจัดองค์ประกอบทางปรัชญา	214
4. รามเกียรติ์ : การเมืองในทางปฏิบัติ	222
รามเกียรติ์โดยความผูกพันกับวรรณคดี	223
รามเกียรติ์โดยความผูกพันกับพงศาวดาร	227
รามเกียรติ์โดยความผูกพันกับพระราชภารกิจของราชา	230
1. วิธีชีวิตและความเหมาะสมสำหรับผู้ที่จะขึ้น ครองราชย์	230
1) พระบรมวงศานุวงศ์	231
1. โดยการตั้งแคว้นใหม่	232
2. โดยธรรมเนียมประเพณี	235
3. การสืบทอดตำแหน่งที่ผิดปกติ	235
2) พระ (นักบวช)	242
3) ชุมนาง	244
การขึ้นครองราชย์ของรัชกาลที่ 1 (กรณีเฉพาะ)	250
2. วิธีชีวิตและความเหมาะสมของผู้ที่อยู่ในตำแหน่ง พระมหากษัตริย์	254

1) วิธีชีวิตและความเหมาะสมในองค์ . . .	
ราชาเอง	255
1. ความเป็นผู้นำ	257
2. การสถาปนาพระราชอาณาจักร	271
3. ระบบความเชื่อ	278
4. พระราชภารกิจและพระราโชบาย	281
5. ความสัมพันธ์ภายในพระราชวงศ์	288
2) บทบาทของราชาต่อผู้ใต้ปกครอง	303
การทหาร	303
การบริหาร	312
การศาสนา	318
3) ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักร	318
5. รามเกียรติ์กับกระบวนการกลมเกลียวสังคมทางการเมือง	327
การวิเคราะห์ตัวละครตอบหาทางการเมือง	328
ความสอดคล้องในรามเกียรติ์ทุกฉบับ	332
ความบิดเบือนเนื่องจากสาระรามเกียรติ์มีแต่สำนวนอื่น ๆ ไม่มี	340
ความบิดเบือนเนื่องจากสาระรามเกียรติ์ไม่มีแต่สำนวนอื่นมี	346
ความบิดเบือนเนื่องจากสาเหตุอื่น ๆ	350
แนวความคิดและความเชื่อในปัจจุบันกับรามเกียรติ์	354
1. อิทธิพลในเชิงมนุษยศาสตร์	355
2. การแสวงหาค่านิยมและจริยธรรมตามนโยบาย ของรัฐบาล	358
3. ความคิดและบุคลิกภาพของสังคมไทยปัจจุบัน	360

บทที่

หน้า

6. สรุปการวิจัยและข้อเสนอแนะ 381

บรรณานุกรม 384

ภาคผนวกที่

1. ลำดับเหตุการณ์ในสมัยรัชกาลที่ 1 400
2. เรื่องย่อของรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ในงานนี้ 403
3. เรื่องย่อรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 411
4. ยี่งวงศ์ตระกูลในรามเกียรติ์ 435
5. การวิเคราะห์สาระ (ตัวแปร) ในรามเกียรติ์ 437
6. การวิเคราะห์องค์ประกอบ 441

ประวัติผู้เขียน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1. การแสดงออกซึ่งอารมณ์	179
2. การแสดงออกซึ่งความรู้สึก	182
3. ชวรมะ	185
4. การอ้างถึงและแหล่งแห่งความชอบธรรม	187
5. การเคลื่อนไหวชนชั้นทางสังคม	193
6. ความรุ่งเรืองของราชอาณาจักร	196
7. การหาวิธีการเพื่อบรรลุไปสู่ความต้องการ	198
8. ความขัดแย้ง	201
9. ระบับการทำทนายในอำนาจ	203
10. รางวัลกับการลงโทษ	207
11. สังสารวัฏ	210
12. ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง	211
13. ความเป็นสมมติเทพ	215
14. ความจำเป็นของชนชั้นนำ	216
15. พฤติกรรมของชนชั้นนำ	217
16. ชวรมชาติของมนุษย์	218
17. การแสดงอำนาจ	218
18. การปะทะสังสรรค์	218
19. คุณธรรม	219
20. คุณสมบัติของชนชั้น	219
21. เล่ห์เหลี่ยม	220
22. นามจักรี	277
23. คานิยมจุดหมายปลายทางของคนไทย	364
24. คานิยมวิธีปฏิบัติของคนไทย	367
25. จริยธรรมในสังคม	378

สารบัญตารางภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1.	โลกของทฤษฎีกับความเป็นจริงในทางสังคมศาสตร์	20
ภาพที่ 2.	โลกของทฤษฎีกับความเป็นจริงในทางวรรณคดี	21
ภาพที่ 3.	ชนชั้นทางสังคมในรามเกียรติ์	94
ภาพที่ 4.	มายาคติ	125
ภาพที่ 5.	ระบบการเมืองในรามเกียรติ์	130

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

- รก ~~xx~~yyy : รก หมายถึงรามเกียรติ์
xx หมายถึงเล่มที่
yyy หมายถึงหน้าที่
เช่น รก 08029 หมายถึงรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 เล่ม 8
หน้า 29
- รร.1 : รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1
- รพ : รามเกียรติ์ฉบับพรหมจักร
- รท : รามเกียรติ์ฉบับหรมาน
- รช : รามเกียรติ์ฉบับพระรามชาคก
- รด : รามเกียรติ์ฉบับพระสັก-พระลाम
- รค : รามเกียรติ์ฉบับบ้านควนเกย
- ปพ : ประชุมพงสาวคาร
- พร : พงสาวคารฉบับพระพนรัตน์
- พท : พงสาวคารฉบับหอพระสมุดแห่งชาติ
- พล : พงสาวคารฉบับพระราชหัตถเลขา
- พพ : พงสาวคารฉบับพันจันทรมาศ
- พก : พระราชพงสาวคารกรุงเก่า 2 เล่ม